

БУГУНГИ КУНДА ЎЗБЕКИСТОНДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ОЛИБ БОРИЛАЁТГАН ИСЛОҲОТЛАР

Нилуфар Абдурашидовна Абдурашидова

Тошкент давлат транспорт университети ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақола Ўзбекистонда таълимни ривожлантириш масаласи давлат сиёсати даражасига кўтарилганлигини, бу борада кенг қўламли ислохотлар бошланиб, соҳада жиддий ўзгаришлар ҳақида сўз боради. Илм-фан ва таълим соҳасидаги интеграция жараёни шунингдек, ушбу таълим тизимнинг ижтимоий ўзгаришларда ролини оширишдаги аҳамияти ҳақида сўз кетади.

Калит сўзлар: Таълим, узлуксиз таълим, таълим сифати, «Таълим тўғрисида»ги қонун, интеграция, Тараққиёт стратегияси, илм-фан, олий таълим, инсон, капитали

КИРИШ

Ҳозирги кунда дунёда таълимнинг аҳамияти изчил ошиб, у нафақат иқтисодиётни, балки бутун жамиятни сифат жиҳатдан янги босқичга олиб чиқишда энг муҳим омиллардан бирига айланди. таълим ва илмий маконга интеграциялаш истиқболларни ҳисобга олган ҳолда, Болония жараёнининг асосий тамойиллари, модернизация жамият ва инсон ҳаётининг барча институтлари, тизимлари, тузилмаларининг тубдан ўзгаришини, туб ўзгаришларни назарда тутиши оқибатида, иқтисодий, технологик мураккабликлар - инсон ва ижтимоий ҳаётнинг жиҳатлари, балки бутун жамиятни қамраб олиши, изчиллик, умумий ижтимоий-маданий тизимдаги бир омилнинг ўзгариши беихтиёр бошқа омилларнинг маълум ўзгаришларини келтириб чиқарди.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Илм-фан ва таълим соҳасидаги интеграция жараёни Магна Чарта Университатум деб номланган ҳужжат ҳомийлигида Европанинг етакчи университетлари ҳамдўстлигини шакллан-тириш ва миллий тизимларни бирлаштириш, ягона талаблар, мезон ва стандартларга эга бўлган Европа маконидаги таълим ва фан, илмий-педагогик ҳамжамият ва Европа мамлакатлари ҳукуматларининг жаҳон миқёсидаги Европа илм-фан ва олий таълим тизимининг рақобатбар-

дошлигини сезиларли даражада ошириш бўйича саъй-ҳаракатларини бирлаштириш, шунингдек, ушбу тизимнинг ижтимоий ўзгаришларда ролини ошириш, Болоня декларацияси деб номланган ҳужжатни имзолаши (1999 йил 19 июн), Лиссабон Конвенцияси (1997) мамлакатлари вакиллари томонидан Европа минтақаси олий таълим тизимининг малакасини тан олиш тўғрисидаги Конвенция ва Сорбонна декларациясини ишлаб чиқиш (Париж, Сорбонна, 1998) Европада олий таълим тизимининг тузилишини келишиш, билан ташкил этилган. Ушбу макон чегараларида фуқароларнинг таълим, иш билан таъминлаш ва ҳаракатчанлиги тўғрисидаги дипломларини тан олиш учун ягона талаблар бўлиши кераклиги, меҳнат бозори ва таълим хизматларининг рақобатбардошлигини сезиларли даражада ошириш, кредит тизимларини яратиш, шу жумладан узлуксиз таълим, таълим сифатини таъминлашда халқаро ҳамкорлигини ривожлантириш, сифатни баҳолашнинг таққосланадиган мезонлари ва усулларини ишлаб чиқиш, тўсиқларни бартараф этиш талабалар ва ўқитувчиларнинг маълум бир макон ичида ҳаракатчанлиги. Бутунжаҳон таълим форумида Инчхон декларациясининг қабул қилиниши (2015 йил 19-25 май Корея Республикасининг Инчхон шаҳри), ЮНЕСКО “Таълим-2030”, Мингйиллик Ривожланиш Мақсадларида таълимнинг янги концепцияси, Барқарор ривожланиш учун таълим (ЭСД) ва Глобал Фуқаролик Таълими (ГЕС) , ЮНЕСКОнинг ЭСД бўйича Бутунжаҳон конференциясида (2014 йилда Аичи Нагоя) сифатли таълим ижодкорлик ва билимларни рағбатлантиради ва асосий саводхонлик ва ҳисоблаш қобилиятларини, шунингдек таҳлилий кўникмаларни, муаммоларни ҳал қилиш кўникмаларини ва бошқа юқори даражадаги билим, шахслараро ва ижтимоий кўникмаларни эгаллашни кафолатлайди. Глобаллашув ва модернизация бугунги кунда глобал миқёсни эгаллаши барча маданиятлар замонавийлашишини ёки шу йўналишда ҳаракат қилиши, вақт бўйича давомийлик бугунги ривожланиш суръати ўтган асрларга қараганда беқиёс даражада юқори бўлса-да, туб ўзгаришлар шахслараро муносабатларга таъсир қилиши, замонавий жамиятнинг етук малакали мутахассисларга бўлган эҳтиёжларнинг ортиб боришини ҳамда таълимда ўзаро тажриба алмашишнинг кенгайиши, ижтимоий-маданий интеграциялашувнинг жадаллашиши эса олий таълимда ўзига хос мураккабликларни юзага келтирмоқда.

Кейинги пайтларда Ўзбекистонда олий таълимни ривожлантириш масаласи давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Бу борада кенг кўламли ислохотлар бошланиб, соҳада жиддий ўзгаришлар содир бўлмоқда. 2019 йилда қабул

қилинган Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси [1] олий таълимни ривожлантиришнинг стратегик мақсадлари, вазифалари, яқин ва узоқ муддатли истиқболдаги босқичларини белгилашда ҳамда соҳага доир дастурлар ва комплекс чора-тадбирларни ишлаб чиқиш учун муҳим асос бўлди.

2020 йилда қабул қилинган «Таълим тўғрисида»ги қонун [2] эса ушбу соҳа тараққиётида, ёшларимиз замонавий билимларни эгаллашда ҳеч шубҳасиз, янги уфқларни очиб берди.

Ушбу қонун ҳужжатлари ва кўрилган чора-тадбирлар натижасида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёев таъкидлаганидек, “кейинги 5 йилда олий таълимга қабул квотаси 3 баробар оширилиб, 2021 йилда 182 минг нафар ёш учун талаба бўлиш имконияти яратилди. Бу умумий қамров 28 фоизга етди деганидир. Ваҳоланки, 4 йил аввал олий таълимда 100 нафар боладан фақатгина 9 нафарида ўқишга имконият бор эди”. [3]

Бу ишлар келгусида ҳам амалга оширилиши белгиланди. Жумладан, 2022- 2026 йилларда Тараққиёт стратегиясининг 2022 йилда амалга ошириш бўйича «йўл харитаси» га кўра, таклифлардан келиб чиқиб, қабул параметрларини ошириш кўзда тутилган.

Қайд этилишича, 2022 йилга бориб ёшларнинг олий таълимга қабул қилиш даражасини 38 фоизга етказиш режалаштирилган.

Шу қаторда Ўзбекистонда олий таълим муассасалари сони 159 тага етгани, 30 та хорижий олий таълим муассасалари ва уларнинг филиалларининг очилиши, маҳаллий университетларда хориж билан ҳамкорликда қўшма факультетларнинг ташкил этилиши ҳам талабалар қамровини сезиларли даражада ошишига ёрдам берган омиллардан бўлганлигини айтиб ўтиш зарур.

Кейинги йилларда мамлакатимизда ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг устувор йўналишларига ҳамда халқаро стандартлар талабларига мос келадиган олий таълим тизимини яратиш бўйича кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Худудларда янги олий таълим муассасаларининг ташкил этилиши, кадрлар тайёрлашнинг замонавий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари ҳамда сиртқи ва кечки бўлимларнинг очилиши, олий таълим муассасаларига қабул квоталарининг оширилиши мазкур йўналишдаги муҳим ислохотлар ҳисобланади.

Бундан ташқари сўнгги уч йилда Ўзбекистонда хорижий олий таълим ташкилотлари сони икки баробар ошганлигини ҳам айтиш зарур.

2020/2021-ўқув йилининг ўзида юртимизда хорижий олий таълим ташкилотлари сони 20 тага кўпайди.

Ҳозирги кунда мамлакатимизда Буюк Британия, Италия, Япония, Ҳиндистон, Жанубий Корея, Сингапур, Россия, Латвия давлатларининг олий ўқув юртлирининг филиаллари фаолият олиб бормоқда.

Айтиш керакки, нуфузли олий ўқув юртлири билан ҳамкорликни кенгайтириш, ёшларимизда жаҳон стандартларига мос бўлган билим ва кўникмаларни шакллантириш борасида амалга оширилган ишлар авж олаётганини кўплаб мисолларда кўриш мумкин. Жумладан, 2021 йилнинг ноябрида бўлиб ўтган иккинчи Россия—Ўзбекистон таълим форумида қайд этилганидек, Россиянинг яна 8 та олий ўқув юрти Ўзбекистонда ўз филиалларини очиш ниятида. Бу эса ёшларимиз учун янги имкониятлар очилаётганлигидан далолат беради.

Кези келганда бугунги кунга қадар Ўзбекистонда Россиянинг 15 та етакчи университетларининг филиаллари ташкил этилган бўлиб, улардан 12 таси 2018—2021 йилларда очилганлигини, мазкур филиалларда мамлакатнинг 6 минг нафардан ортиқ талабаси таҳсил олаётганлигини ҳам айтиш жоиз.

Мамлакатда таълим соҳасидаги ислохотлар, ёшларни таълим тизими билан қамраб олиш борасида амалга оширилган дунё ҳамжамияти томонидан эътироф этилмоқда. Жумладан, World Population Review томонидан 2021 йилда энг саводли мамлакатлар рейтингини тузиш учун 154 мамлакатдаги ҳолатни таҳлил қилган. Рейтинга кўра Ўзбекистон саводхонлиги 100 фоизни ташкил қилган 4 та мамлакатлардан биридир.

Ижтимоий тараққиёт дунёдаги ривожланган давлатларнинг юксак тараққиёт ва турмуш фаровонлигига эришиши аввало, илм-фан ва таълимга қаратилган улкан эътибор натижасида бўлганлигини ёрқин намоён қилмоқда.

Шу маънода мамлакатимизда таълим тизимидаги ислохотларнинг истиқболлари хусусида қуйидагиларни айтиш мумкин.

Аввало, у давлат миқёсида ижтимоий-иқтисодий жараёнларни ташкил этиш ва бошқаришни алоҳида, муҳим соҳасига айланиб улгурганлиги қайд этиш зарур.

Қолаверса, Янги Ўзбекистонда “инсон капиталига” доимий инвестициялар ривожланган демократик давлатни барпо этиш, фуқаролик жамиятини шакллантиришнинг муҳим кафолати эканлиги ҳақида тасавур тўлиқ қарор топди. Фақатгина мустаҳкам билимга эга бўлган шахс эркин бўлиб, демократик давлатни барпо этишнинг фаол иштирокчиси бўлади. Бу тезис доимо давлат даражасида

этироф этилиб, қўллаб-қувватланиб келинмоқда, ҳозирда эса бу ғоя фуқаролар онгида мустақамланиб, ислоҳотларнинг келгусидаги ютуқлари учун мустақам замин яратмоқда.

Сўнги йилларда юртимизни ҳар томонлама тараққий эттириш мақсадида барча соҳалар қатори таълим тизимида ҳам туб ислоҳотлар олиб борилаётгани ёшларимизни илм-фан, маърифат ва маънавият, тараққиёт ютуқлари, замонавий билимлар билан қуроллантириш ҳар қачонгидан ҳам муҳим бўлаётганлигини кўрсатмоқда.

Бу борада Президент Ш.Мирзиёевнинг “Биз учун ҳаёт ва мамот масаласи - таълим, таълим ва яна бир марта таълим. Болаларимизга яхши таълим бермас эканмиз, келажакни қура олмаймиз. Буни ҳаммамиз яхши тушунишимиз керак” деган таъкидларини алоҳида қайд этиш зарур.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, таълим-тарбия — келажак, ҳаёт-мамот масаласи. Шу боис, бу соҳадаги ислоҳотларни кечиктиришга ҳаққимиз йўқ. Зеро, мамлакатимиз аҳолисининг 64% ёшлар ташкил этар экан, уларни юртимиздаги янгиланиш жараёнлари ва ислоҳотлар даврида ёшларни миллат, она Ватанга муҳаббат ва уларнинг тақдирига бефарқ бўлмаган ҳамда ўз аждодларига муносиб замонавий ёшлар этиб улғайтириш мақсадида таълим соҳасига алоҳида эътибор қаратилмоқда, чекка ҳудудларда ҳам замон талабларига мос мактабларнинг барпо этилиши, шунингдек, истеъдодли ўқувчиларни рағбатлантириш борасидаги кенг қўламли ишлар самараси бугун эришилаётган натижалар, ютуқларда ўз ифодасини топмоқда. Дарҳақиқат, янгиланаётган Ўзбекистонда келажак негизи бу юксак марраларни кўзлаб катта ёлга чиққан, Учинчи Ренессанс пойдеворини барпо этаётган биз ёшлармиз. Шундай экан, ҳозирги кундаги Президентимиз томонидан яратилаётган имкониятлар ва ислоҳотлардан фойдаланган ҳолда барчамиз ягона мақсад ёълида виждонан ишга киришсак, албатта, зафар биз томонда бўлади. Шу сабабдан, юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш Янги Ўзбекистонни барпо этишнинг асосини ташкил қилади.

REFERENCES

1. «Ўзбекистон Республикаси Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 08.10.2019 йилдаги ПФ-5847-

сон Фармони // <https://lex.uz/docs/4545884>

2. Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни
// <https://lex.uz/docs/5013007>

3. Жуманиёз Султонович Раматов, Машкура Инамжанована Рахимова, & Миршод Нўъмонович Ҳасанов (2022). МАФКУРАВИЙ ТАҲДИДЛАРНИ ОЛДИНИ ОЛИШДА ИСЛОМИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ. Academic research in educational sciences, 3 (6), 1031-1036.

4. Ж. С. Раматов, & М. Ҳасанов (2022). МОЛОДЕЖЬ И ИНФОРМАЦИОННО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2 (6), 532-536.

5. Салимов, Бахриддин Лутфуллаевич, & Ҳасанов, Миршод Нўъмонович (2022). ШАРҚ МУТАФАККИРЛАРИНИНГ КОМИЛ ИНСОН ТАРБИЯСИ МАСАЛАЛАРИ ТАҲЛИЛИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (6), 1345-1354.

6. Раматов, Ж. С., Баратов, Р. Ў., Кушаков, Ф. А., Валиев, Л. А., & Ҳасанов, М. Н. (2022). ЖАМИЯТДА СИЁСИЙ ВА ҲУҚУҚИЙ МАДАНИЯТНИ ЮКСАЛТИРИШ МАСАЛАЛАРИ. PEDAGOGS jurnali, 19(1), 13-18.

7. Ж. С. Раматов, & М. Ҳасанов (2022). ЎЗБЕКИСТОН ТАРАҚҚИЁТИНИНГ ЯНГИ БОСҚИЧДА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИНИНГ ТАЪМИНЛАНИШИ. Academic research in educational sciences, 3 (6), 963-969.

8. Раматов, Ж. С., Муратова, Д., Султанов, С. Ҳ., Тухтабоев, Э., Кушаков, Ф., & Ҳасанов, М. Н. (2022). ИЖТИМОЙ АДОЛАТ ВА ҚАДРИЯТЛАР ПЛЮРАЛИЗМИ. World scientific research journal, 8(1), 102-108.

9. Ҳасанов, М. Н., Бекмуратов, Б. Ж., Турғунов, Б. Ш., & Маматқулов, У. С. (2022). ФОРОБИЙНИНГ ТАЪЛИМОТИДА ЁШЛАР ВА ИНСОН ТАЛИМ-ТАРБИЯСИ МАСАЛАЛАРИ ТАҲЛИЛИ.

10. Ҳасанов, М. Н., Зайниддинов, Б. З., Абдухалилов, О. А., & Джурайев, Д. Д. (2022). МЕҲНАТДА ИНСОННИ ШАКЛЛАНИШДАГИ АҲАМИЯТИ.

11. Ramatov, J.S. va Hasanov, MN (2022). Ta'lim amaliyotida innovatsiyalarni jalb qilishning nazariy modelini tahlil qilish. Sharq uyg'onishi: innovatsion, ta'lim, tabiiy va ijtimoiy fanlar , 2 (6), 937-942.

12. У.К.Эрниёзов, М.Н. Ҳасанов, & Х.С.Машарипов. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ИЖТИМОЙ-АХЛОҚИЙ ТАЪЛИМОТИ ВА УНИНГ АНТРОПОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ . JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, 4(3), 130–136.

13. Ж. С. Раматов, М. Ҳасанов, & Л. А. Валиев (2022). ИНСОН ДУНЁҚАРАШИНИНГНИНГ ДИНИЙ ВА

ДУНЁВИЙ ТАЛҚИНИ. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2 (7), 78-82.

14. J. S. Ramatov, M. Hasanov МАФКУРАВИЙ АХЛОҚ ТАРБИЯСИНИНГ АНАМИЯТИ // Pedagogik fanlar boyicha akademik tadqiqotlar. 2022 yil. 6-son. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mafkuraviy-ta-didlarni-oldini-olishda-ahlo-iy-tarbiyaning-a-amiyati> (kirish sanasi: 04.10.2022).

15. Ж. С. Раматов, & М. Ҳасанов (2022). МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР – ЖАМИЯТИМИЗ БАРҚАРОРЛИГИ ВА ЁШ АВЛОД ТАРБИЯСИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ. Academic research in educational sciences, 3 (6), 973-979.

16. Ж. С. Раматов, М. Ҳасанов, & Лочин Азаматович Валиев (2022). АУРОБИНДО ГҲОШ ҲАЁТИ ВА ИЛМИЙ ФАЛСАФИЙ МЕЪРОСИ. Academic research in educational sciences, 3 (6), 1161-1169.

